

ВІДГУК

**на дисертаційну роботу *Нікітенка Олексія Володимировича*
«Розвиток спритності та координації спортсменів, які спеціалізуються у
боротьбі та бойових мистецтвах (на матеріалі рукопашного бою)»,
що подана на здобуття наукового ступеня кандидата наук
з фізичного виховання та спорту зі спеціальності
24.00.01 – олімпійський і професійний спорт**

1. Актуальність обраної теми

Проблема розвитку спритності та координації спортсменів, які спеціалізуються у боротьбі та бойових мистецтвах є досить актуальною, необхідною та розрахована на перспективу апробації результатів наукових досліджень і експериментальних методик у теорії і практиці олімпійського спорту.

Літературні дані свідчать, що між спортивною боротьбою і спеціальними напрямками бойових мистецтв, поряд із більшістю загальних характеристик, які відносяться до технічної і тактичної майстерності, рухових якостей, психологічної підготовленості існує й принципова різниця, яка не може не впливати на зміст процесу підготовки.

Автором підтверджується, що велика кількість прийомів і рухових дій у спортивній боротьбі достатньо суворо регламентована правилами змагань, які диктуються змістом змагальної діяльності. Це дозволяє велику частину технічного арсеналу сформувати у вигляді достатньо впевнених рухових якостей, що підкріплюються відповідним рівнем розвитку рухових якостей, технічною майстерністю, психологічною підготовкою.

У дисертаційній роботі акцент ставиться на рукопашному бої, в якому існують відмінності від спортивної боротьби: використання багатьох прийомів і рухових дій, що обмежуються правилами та не використовуються в спорті, а також принципово інша психологічна установка, що не стримуються заборонами й обмеженнями. Відмінними особливостями рукопашного бою є:

непередбаченість ситуації, обмеження в просторі, кількість оточуючих предметів і супротивників, їх озброєння та ступінь агресивності, особисте спорядження і багато інших причин. Це ставить перед співробітниками виключно складні завдання, що потребують передбачення дій противника, блискавичної реакції та швидкого прийняття рішень, використання нестандартних прийомів і дій. У зв'язку з цими та багатьма іншими фактами, зазвичай звертається увага на такі рухові якості, як спритність і координація, оскільки особливий рівень їх розвитку багато в чому забезпечує швидкі та ефективні дії великої координації й складності у варіантах і в несподіваних умовах.

Вивчення даних спеціальної літератури показало, що питанню розвитку спритності і координації в спортивній боротьбі і бойових мистецтвах не приділяється належної уваги, також відсутні відомості про тести, які використовуються для контролю за рівнем розвитку спритності і координації спортсменів, або наводять тести, не пов'язані зі специфікою рухових дій.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дослідження проведено відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту на 2016–2020 рр. за темами «Технічна підготовка кваліфікованих спортсменів на основі раціоналізації техніки виконання змагальних вправ» (номер державної реєстрації 0116U002416), «Структура та зміст етапу безпосередньої підготовки спортсменів до головних змагань року (Олімпійських ігор, чемпіонатів світу)» (номер державної реєстрації 0117U002387).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації

Основні наукові положення, методичні підходи, висновки і рекомендації дисертації Нікітенка О.В. достатньою мірою обґрунтовані, базуються на аналізі фундаментальних праць відомих вітчизняних і зарубіжних вчених. Автором

логічно сформульовано структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, які відповідають темі дисертації.

Дисертантом доведено принципову різницю між поняттями «спритність» і «координація», значимість цих якостей для досягнень у спортивній боротьбі і бойових мистецтв, визначені вимоги до тестування цих якостей і методів їх розвитку.

Разом із висновками і практичними рекомендаціями всі компоненти дослідження складають логічно побудовану і композиційно завершену структуру наукової роботи. Комплексне застосування методів (аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, експертна оцінка та інше) є адекватним і відповідним проблематиці дослідження та сучасним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 203 сторінки. Робота містить 12 таблиць та 12 рисунків. Список використаних джерел нараховує 220 найменувань.

У **вступі** автором обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано структурні компоненти дослідження (об'єкт, предмет, методологію, мету, завдання, наукову новизну, практичну значущість дослідження), охарактеризовано особистий внесок здобувача, відображено апробацію матеріалів дисертації на міжнародних та Всеукраїнських наукових конференціях.

У першому розділі **«Спритність і координація в системі фізичної підготовки осіб, які спеціалізуються у спортивній боротьбі і бойових мистецтвах»** відображено результати аналізу літературних джерел з питання підготовки осіб, які займаються різними видами боротьби і бойових мистецтв.

В другому розділі дисертації **«Методи та організація дослідження»** представлені використані у роботі методи досліджень, обґрунтована доцільність їх застосування, описана організація досліджень.

У третьому розділі **«Тестування спритності та координації спортсменів, які спеціалізуються у рукопашному бої»** розроблено та експериментально перевірено відповідність критеріям інформативності й об'єктивності спеціальних тестів щодо перевірки спритності та координації. За результатами багаторічних досліджень рекомендовано чотири тести, що дозволяють у цілому оцінити можливості тих, хто займається рукопашним боєм щодо проявлення спритності та координації. Таким чином, перших два тести носять закритий характер, що забезпечується стандартністю рухових дій, відсутністю в програмі тестів фактора несподіваності та непередбаченості. Третій та четвертий тести носять відкритий характер. Окрім цього, варто підкреслити, що біомеханічний аналіз рухів на базі системи 3 D реєстрації кінематичних характеристик «Qualisys» і синхронізованої з нею тензометричної платформи «Kistler», дозволив виявити значущість таких проявів координаційних здібностей як уміння концентрувати зусилля в напрямі удару, мінімізувати бокові відхилення і вертикальні коливання загального центру ваги тіла, стабілізувати в короткий час рівновагу тіла між різними ударними діями.

В четвертому розділі **«Обґрунтування ефективності програми розвитку спритності і координації спортсменів у рукопашному бої»** розглянуто особливості рукопашного бою порівняно з іншими бойовими мистецтвами.

Дослідження дозволили розробити 20-хвилинні комплекси вправ складних у координаційному відношенні і з наявністю ситуацій, які вимагають прояву спритності. У шестимісячному педагогічному експерименті було показано високу ефективність короточасних тренувальних програм високої координаційної складності для розвитку спритності та координаційних здібностей. У спортсменів, які включали до тренувального процесу такі програми, суттєво підвищилася ефективність і щільність спеціальних рухових дій високої координаційної складності, що вимагають адекватної реакції й оперативних рішень у несподіваних ситуаціях.

У п'ятому розділі **«Аналіз і узагальнення результатів дослідження»** проведено узагальнення експериментальних даних та теоретичного аналізу,

сформовані основні результати дисертаційного дослідження, розкриті практична і теоретична значущість проведеної роботи. В процесі дисертаційного дослідження були отримані три групи даних: результати, які підтверджують існуючі дані, доповнюють та є абсолютно новими.

До результатів автора, які підтверджують результати досліджень інших авторів, відносяться дані відносно підвищення ефективності процесу фізичної та технічної підготовки спортсменів, які спеціалізуються у спортивній боротьбі і бойових мистецтвах, а також бійців спеціалізованих підрозділів силових міністерств і відомств (В. В. Старов, 2004; Н. Н. Ознобишин, 2005; М. Д. Доэрти, 2015; І. І. Вако, 2016), на основі інтегративного підходу до вдосконалення техніко-тактичної майстерності та розвитку рухових якостей.

Результатами, що уточнюють і доповнюють існуючі розробки, є дані автора щодо значущості фізичної підготовки для досягнення результативності в спортивній боротьбі і бойових мистецтвах, зокрема, в рукопашному бою (Р. В. Вельгушев, 2009; І. Г. Грузных и др., 2009; В. В. Воробьев, 2012; та ін.).

3. Достовірність результатів досліджень та їх новизна

Наукові положення, основні результати і висновки дисертаційної роботи О. В. Нікітенка визначаються науковою новизною, достовірністю та обґрунтованістю. Мета дослідження була досягнута шляхом поетапного вирішення завдань роботи, а статистичне опрацювання отриманих результатів підтверджено узагальнюючими таблицями.

До результатів, які отримані автором вперше відносяться:

- продемонстровано принципові відмінності між спритністю і координацією та їх ролі і особливості прояву в спортивній боротьбі і рукопашному бою;

- розробка системи комплексного тестування спритності та координації спортсменів з використанням чотирьох тестів з різноманітною руховою програмою (побудованих винятково на специфічному для рукопашного бою руховому матеріалі);

- експериментально підтверджено велике значення статодинамічної стійкості тіла спортсменів для ефективного періоду від одних рухових дій до інших під час виконання складних програм різноманітних рухових дій у рукопашному бою;

- розробка комплексів спеціальних вправ, спрямованих на розвиток спритності і координації у осіб, які займаються рукопашним боєм;

- визначено перспективи подальшого розвитку знань щодо підвищення ефективності процесу фізичної та технічної підготовки спортсменів, які спеціалізуються у спортивній боротьбі і бойових мистецтвах, а також бійців спеціальних підрозділів силових міністерств і відомств, на основі інтегративного підходу до вдосконалення техніко-тактичної майстерності та розвитку рухових якостей.

Практична значущість отриманих результатів передбачається в необхідності перегляду відношення до розвитку рухових якостей і, в першу чергу, спритності та координації як до додаткового розділу підготовки, другорядного по відношенню до технічної майстерності в спортивній боротьбі та бойових мистецтв; створенням можливостей для підвищення якостей підготовки осіб, що займаються спортивною боротьбою, бойовими мистецтвами, враховуючи спеціальні напрямлення, шляхи розвитку таких важливих рухових якостей як спритність і координація; пред'явлення матеріалів для перегляду ряду принципів положень програмно-нормативних документів для організацій, які в процес підготовки осіб, що займаються спортивною боротьбою і бойовими мистецтвами.

Основні положення та результати дослідження впроваджено у діяльність Головного слідчого управління Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Федерації рукопашного бою України, у навчальний процес Національного університету фізичного виховання і спорту України, Національної академії Служби безпеки України. Впровадження підтверджено відповідними актами.

4. Повнота викладу результатів досліджень в опублікованих працях і їх відповідність вимогам Міністерства освіти і науки України

Основні результати дисертаційного дослідження було опубліковано у 10 публікаціях, з яких 6 представлено у спеціалізованих виданнях України (6 з них включено до міжнародної наукометричної бази), 4 публікації апробаційного характеру.

Автореферат і публікації автора повністю відображають зміст дисертаційного дослідження, що надає підстави вважати роботу такою, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Принципових зауважень щодо змісту та оформлення дисертації немає. До неприципових і скоріше рекомендованих зауважень відноситься наступне:

1. Важливим, на наш погляд, було б перерахувати та описати розроблені вченими, бойовими офіцерами, тренерами-офіцерами експериментально-перевірені ефективні методики, технології, моделі, багаторівневі тренування тощо щодо розвитку спритності та координації у боротьбі та бойових мистецтвах (на матеріалі рукопашного бою) зі студентами, курсантами, спецпідрозділами і т.д.
2. Ефективним чинником щодо позитивного оцінювання використаним дисертантом список літературних джерел констатую, варто було в роботі вказати вікові періоди досліджуваних і самим автором спортсменів, курсантів, студентів і порівняти їх з опрацьованим матеріалом у розділі 4. Аналіз результатів особистих досліджень.
3. Доцільно було б у розділі 1 звернути увагу, описати та порівняти динаміку історичного розвитку: боротьби, рукопашного бою та інших бойових мистецтв світу, що відображало б доцільність вибраної теми дисертаційного дослідження.

4. Дисертаційна робота виграла б, якби в ній була розроблена та описана модель, або ж технологія «Розвиток спритності та координації у боротьбі та бойових мистецтвах (на матеріалі рукопашного бою)».
5. Робота не позбавлена окремих стилістичних і граматичних огріхів.

5. Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Олексія Володимировича Нікітенка за темою **«Розвиток спритності та координації спортсменів, які спеціалізуються у боротьбі та бойових мистецтвах (на матеріалі рукопашного бою)»** є актуальним, самостійним, завершеним науково-педагогічним дослідженням, яке має важливе значення, конкретну теоретичну й практичну цінність для сучасного олімпійського та професійного спорту та за своїм змістом, рівнем новизни й практичного значення отриманих результатів відповідає вимогам пунктів 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (з урахуванням змін згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. за № 656), а також профілю спеціалізованої вченої ради і паспорту спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт, а дисертант заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту.

Офіційний опонент

завідувач кафедри хортингу та реабілітації

Навчально-наукового інституту

спеціальної фізичної і бойової підготовки

та реабілітації Університету державної
фіскальної служби України,

кандидат педагогічних наук, професор

*Відгук отримано
14.06.2019.
МБМ*

